

Ю. Ю. Полякова

**ДРАМА М. СТАРИЦЬКОГО «ТАЛАН»
НА СЦЕНІ ТЕАТРУ ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА
(ДРУГА РЕДАКЦІЯ ВИСТАВИ)**

Драма Михайла Старицького «Талан» була написана в 1893 р. і стала своєрідним підсумком десятирічного перебування автора на чолі української професійної трупи. В ній драматург реалістично, а інколи й безпощадно, відобразив типові риси характерів, настрої діячів української сцени, морально-етичну атмосферу за лаштунками, в середині трупи і коло неї. Про те, що зображені ситуації були досить типовими, свідчить і зв'язок драми з п'єсою О. М. Островського «Таланти и поклонники»: між деякими персонажами обох п'єс можна провести певні паралелі (Негіна – Лучицька, Великатов – Квітка, Смеляська – Квятковська, Нароков–Бездородний та ін.). В якійсь мірі драма Старицького є своєрідним продовженням комедії Островського: вона ніби показує один з варіантів того, що могло статися з Негіною після її одруження з Великатовим. Але, на відміну від Островського, Старицький написав твір, в якому, передусім, відображене свідоме віддане служіння української інтелігенції своєму народові. Головна героїня драми — талановита українська актриса Марія Іванівна Лучицька — відчуває не тільки покликання до сцени, бажання грати й мати успіх, але, не дивлячись на всі інтриги, невдачі кохання і тяжку хворобу, стверджує, що український театр «діло велике й чисте: воно наставляє на розум молоді, проводить високі думки» (дія друга, ява 10). Таким чином, драма «Талан» стала новим явищем в історії української драматургії, бо не тільки була чи не першим взірцем так званої «сюртучної» п'єси, але й показувала життя творчої інтелігенції, розкривала ставлення автора до театру як до рупору прогресивних ідей.

Харківський театр імені Т. Г. Шевченка звернувся до цієї п'єси в сезони 1940/1941 рр. в зв'язку зі сторічним ювілеєм від дня народження Михайла Старицького. Мабуть, не випадково з усіх творів драматурга був вибраний саме той, де провідна актриса театру Валентина Чистякова мала грати інтелігентну жінку, актрису, близьку виконавиці за духом. Онук Старицького Ірина Стешенко, яка з 1922 р. працювала в театрі, передала колективу виконавців п'єсу «Талан» з архіву свого діда. Починав ставити виставу

Володимир Воронов, сценічне оформлення робив Володимир Греченко. Але, як пише у своїх спогадах Роман Черкашин, «невдовзі з'ясувалося, що молодому режисерові таке завдання не під силу» [7, с. 168]. П'єса Старицького, надмірно сентиментальна, дещо розтягнута, вимагала серйозної переробки та режисерського переосмислення. За сценічне втілення її взявся Леонтій Дубовик, у літературному редагуванні при скороченні тексту допомагала Ірина Стешенко. Треба зауважити, що драматургія театру корифеїв, зокрема Старицького, взагалі несе в собі значні елементи режисури. Він не тільки вказував в ремарках, як саме актор повинен втілювати ті чи інші почуття, але й детально описував їх у діалогах та монологів. Як свідчить примірник п'єси, що належав помічнику режисера вистави (зберігається в музеї театру імені Т. Г. Шевченка), саме такі фрагменти були вилучені режисером з тексту вистави, бо вони мали передаватися засобами акторської гри (бо жест, погляд, посмішка, мовчання можуть характеризувати стан людини не менш виразно, ніж слово). До того ж, у виставі акторська гра підтримується сценічним оформленням, звуковою та світловою партитурами, які мають формувати глядацьке сприйняття.

Складність режисерської та акторської праці над п'єсою полягала й в тому, що п'єса була присвячена М. К. Заньковецькій і відображала деякі риси інтимного життя великої актриси, яка нещодавно (в 1934 р.) пішла з життя. Безумовно, сучасники і подальші дослідники шукали і знаходили в персонажах драми портрети деяких відомих діячів української сцени. Театр свідомо уникав цього, зробивши виняток тільки для Юрія Безродного, якому у виконанні М. Кононенка були надані риси зовнішності самого Старицького. Але хоча Валентина Чистякова намагалася втілити узагальнену трагедію талановитої артистки, яка присвячує своє життя громадському служінню народові й терпить за це наругу, її Марія Лучицька, згідно з режисерським задумом, повинна була визвати асоціації з грою великої української актриси. Цей перегук підкреслювався й у сценічному оформленні: порталъну рамку вистави прикрашав портрет Заньковецької у ролі Наймицьки, і саме в цій ролі виходила на сцену в першій дії Чистякова-Лучицька.

Незважаючи на переробки, Чистяковій заважала відверта мелодраматичність п'єси. Про це пише в своїй книзі «Валентина Чистякова – легенда української сцени» Сергій Гордєєв: «Судячи з щоденника, актрисі у період репетицій довелося багато попрацювати над матеріалом, щоб подолати пафос, мелодраматичні прийоми драматурга, особливо у монологів. Прийшлося самій, нічого не змінюючи й не додаючи, монтувати фрази в іншому порядку. Від цього мінявся стилістичний характер монологу. Так, наприклад, у третій дії, після першої незгоди з Антосем – її коханим – Лучицька говорить (за автором): «Йому сумно зі мною, чужою стала, а може, й перепоною...». «Я дуже довго страждала над цим місцем, – пише актриса у своїх спогадах, – бо дуже воно мені нагадувало

«Петре, Петре, де ти тепер?». Й ось якось на репетиції до неї прийшло рішення цього місця: актрисі знадобилося додати лише на початку монологу «Ах, Марусю, Марусю...» й поставити увесь монолог у другій особі – «Йому сумно з тобою». Прийшлося також перемонтувати порядок речень. І таким чином було знято пафос, від чого монолог набув якоїсь особливої душевної тонкості, інтелігентності, а поведінка В. Чистякової в цілому свідчила про наявність легкої скептичної усмішки її героїні над собою й над своїми «невдачами» [1, с. 33–34].

Особливо важкою для втілення була остання сцена – сцена смерті Лучицької. Відомий український театрознавець Всеволод Чаговець писав з цього приводу: «...Мелодраматичний фінал, збудований у стилі «Травіати» або «Дами з камеліями», зовсім не гармоніє з побутовими малюнками всієї п'єси. ... І цей мелодраматизм становить найслабкіше місце в п'єсі, задуманій у зовсім інших побутових викривальних тонах» [6]. Тому, як згадував у Р. Черкашин, Леонтій Дубовик додав до вистави власний фінал [7, с. 168]. Проказавши останні слова про чекання майбутнього щастя, заплющивши очі, слухає знесилена Лучицька свою улюблену пісню, яку тихо й урочисто співають її друзі... Раптом пісня обривається. Пауза. Марія Лучицька під звуки пісні непомітно засинає – назавжди. Такий фінал знімав з вистави вже згаданий «вердієвський» наліт.

Прем'єра спектаклю «Талан» відбулася 12 березня 1941 р. Гра Валентини Чистякової знайшла відображення у багатьох рецензіях, написаних як одразу після прем'єри, так і під час гастролей театру в різних містах, й у спогадах сучасників (Романа Черкашина, Марини Черкашиної-Губаренко). Тому я процитую тільки одну з перших рецензій, яка належала перу А. Кострова й була опублікована у газеті «Красное знамя» від 15 березня 1941 р: «Из исполнителей наиболее яркое и сильное впечатление оставляет заслуженная артистка республики В. Н. Чистякова. В роли Лучицкой актриса достигает необычайно точного и проникновенного мастерства. Под точностью мастерства мы имеем в виду не сухой технический расчет актерских приемов, а гармоническое сочетание всех внешних элементов игры с внутренней сущностью роли. Для этого нужно не только «нутро», но и большая театральная культура. Чистякова обладает ею в полной мере. Актриса нигде ни одним движением, ни одной интонацией не подчеркивает драматической аллегоричности своей роли. Но Чистякова ощущает свою героиню как далекую старшую сестру, сломленную жестокостью тупой и ничтожной жизни» [3]. Костров стисло характеризує також гру інших виконавців: «Трудная роль Антона Квитки досталась Н. П. Назарчуку... Подчеркнутая ярость и несдержанность, с которой Назарчук играет любовь к Лучицкой в первом и втором действиях, не вызывает у зрителя ни симпатии, ни доверия. Уже в этой, казалось бы, силе и полноте, чувствуется внутренняя

опустошенність, вялая воля... Засл. артист А. И. Сердюк уверенно и лаконично создает образ «театрального кулака» Котенко. Безродный в исполнении Н. Ф. Кононенко, человек, глубоко и бескорыстно любящий театр, в какой-то мере представляет самого автора пьесы... Несколько однообразен юмор в игре Г. Д. Лисенко, исполнительницы Ганны Михайловны. Ю. Г. Фомина в роли Квятковской нередко теряет меру и такт. Актриса упрощает образ. В Квятковской больше тонкого расчета и изворотливого ума. Несколько сух и монотонен в роли Жаливницкого артист В. И. Стеценко» [3]. Критик відзначає також деякі вади режисури та сценографії: «Единственное, чего не хватает этому взволнованному спектаклю – это крепкой режиссерской организации. Поэтому сильные, хорошо поставленные сцены чередуются со слабыми, вялыми эпизодами. Художник Греченко оформил спектакль тщательно, но несколько однообразно. Только в «сцене на сцене» художнику удалось найти необычное, более острое решение» [3].

В повоєнні роки п'єса з успіхом йшла на сцені театру. Але з роками Чистяковій ставало все важче грати молоду дівчину, тому було прийнято рішення ввести на головну роль нову виконавицю. Режисер Володимир Воронов і Валентина Чистякова разом здійснили другу редакцію вистави у травні 1957 року. Роль Луцицької повинні були виконувати дві актриси – Людмила Попова та Рея Колосова.

У процесі пристосування психофізичних даних молодих актрис до вже зробленої ролі було зроблено деякі зміни в характері вистави, пов'язані не тільки з розробкою мізансцен, але й з загальним змістом. Як видно з поміток на вже згаданому екземплярі п'єси, порівняно з варіантом 1941 року текст п'єси ще більше скоротили. На наш погляд, режисери тепер свідомо уникали асоціацій з долею Марії Заньковецької та порівнянь з її творчістю. З третьої дії, де Луцицька грає сцену з драми М. Старицького «Богдан Хмельницький», Воронов залишив тільки фінал. І не тільки тому, що молодим виконавицям важко було втілити гру великої актриси. Зусилля режисера і актрис зосередилися на спробах показати велику підпорядкованість всього життя одній меті, одній справі, постійну підготовку до творчості. Як казала через 50 років після цього Людмила Іванівна Попова: «Ведь если делать по-настоящему, если убрать все режиссерские ремарки, сделанные автором для любителей, вполне можно играть все пьесы «корифеев». В каждой что-то есть. Когда мы были на гастролях в Ленинграде, по поводу «Талана» вышла рецензия по названию «Можно ли сыграть талант?» Талант – нельзя, но если показать всерьез, что с человеком делается, не на сцене, а в душе, то – можно. Не в «Хмельницком», в Елене, а – на подступах к ней». Ще Людмила Івановна тоді обмовилася, що «Талан» можна грати як моновиставу – неважно, хто знаходиться рядом. І це звичайно, йшло не від недооцінки значення

акторського ансамблю. Просто основна увага драматурга приділена постаті талановитої актриси Лучицької, епізодам з її роботи й життя. Всі інші персонажі або сприяють, або заважають її талантові, або навіть тільки додають колориту обставинам, серед яких вона перебуває. Але говорячи про те, що «Талан» можна грати як моновиставу, Людмила Попова мала на увазі й те, що історію Лучицької треба показувати як трагедію, яка неодмінно відбудеться при будь-якому оточенні. Мабуть, саме це колись лякало М. Заньковецьку й відвертало її від цієї п'єси. Всеволод Чаговець в уже згаданій статті писав: *«Найжахливіше, що в ролі Лучицької доводилося виступати самій Заньковецькій, яка не могла не почувати, що справа йде про неї саму, про живу людину»*.

– Мені здається, – признавалася вона друзям, – що сходити на ешафот, де тебе чекає шибениця, не страшніше, ніж грати Лучицьку, в якій і глядачі, тай я сама, бачили того, кого мав на увазі автор, – тобто Заньковецьку, мене!...» [6].

Виходячи з назви п'єси «талан» – це доля, яку неможливо змінити чи обминути. Тому в поновленій, стислій редакції вистави другорядні деталі менш відволікали глядача від трагедії справжнього таланту. Обидві виконавиці ролі Лучицької використовуючи те, що було знайдено й опрацьовано В. М. Чистяковою, по-різному підходили до вирішення своєї акторської задачі. За свідоцтвом заслуженої артистки України Римми Кіриної, яка брала участь у поновленій виставі, Рея Колосова точніше наслідувала зовнішній малюнок ролі, а Людмила Попова намагалася грати саме цю зосередженість на головному, на своєму призначенні, якому все інше – навіть кохання – стає на заваді.

Під час роботи над виставою Валентина Миколаївна Чистякова, не шкодуючи часу, вимагала від молодих виконавиць кропіткої роботи над деталлю, не дуже схвалювала будь-які імпровізації.

Харківський глядач побачив спектакль у червні 1957 р. На жаль, місцева преса ніяк не відгукнулася на нову редакцію «Талана». Тому про зміни у виставі ми дізнаємося з рецензій, які було написано під час гастролей театру в різних містах тодішнього Радянського Союзу. Звичайно, критики не мали змоги порівняти гру молодих актрис з грою В. Чистякової. Але з цих відгуків ми можемо зробити деякі висновки щодо особливостей їхнього виконання.

Грі у виставі Реї Колосової присвячена стаття В. Кухаря, опублікована в січні 1958 р. на шпальтах газети «Радянська культура». На жаль, дописувач приділяє основну увагу переказу сюжету вистави. Але є в статті й зауваження щодо акторської гри. Ось як В. Кухар описує сцену розриву Лучицької з коханим: *«Інтриги і шантаж до краю натягають її душевні струни, вона відчуває це, але безсила щось зробити. Ще один натиск – і кінець. Актриса чекає цього моменту, вона знає, що він наближається»*,

чекання вона передає життєво, на диво майстерно. Кохання й розчарування, боротьба за свою людську гідність, розуміння свого безсилля, туга, велика людська туга по мистецтву, душевний надриг – всю цю складну гаму переживань Лучицької – Р. Колосової відчуває глядач» [4].

Критик В. Залогин так писав про гастролі театру у Куйбишеві (червень 1958 р.): «Спектакль «Талант» отличается хорошим интересным актерским ансамблем. Роль Лучицкой исполняет молодая актриса Л. Попова, воспитанница Харьковского театрального института. Ей удалось передать обаяние и чистоту большого таланта своей героини» [2]. Цікаво, що Валентина Чистякова грала в другій редакції вистави Олену Миколаївну, мати Квітки (разом з Криницькою). Саратовський критик Я. Явчуновський писав: «Злой, надменной и лицемерной помещицей предстает в изображении В. Чистяковой Елена Николаевна, мать Квитки («Талант»). ... Поистине незаурядный талант нужен для того, чтобы в столь небольших ролях создавать сложные и противоречивые характеры... Ответственные роли поручены в репертуаре молодой героине Л. Поповой. Она сыграла Зосю в «Саве Чалом» и ведущую роль в «Таланте» – Марию Лучицкую. Последняя особенно сложна. Для молодой исполнительницы здесь было много соблазнов (к этому толкают порой и сюжетные коллизии пьесы) впасть в мелодраму, но она счастливо избежала их. Ее Лучицкая – страдающая, но сильная женщина, очень простая и человечная» [8].

Докладно характеризує гру Людмили Попової лише єдина (з поки що знайдених) рецензія. Вона написана критиком С. Надєждіним під час гастролей театру в Сімферополі у 1959 році. Критик писав: «В центре спектакля – образ актрисы Лучицкой. Ее с большой теплотой играет актриса Л. Попова, создавшая образ подлинного художника, который самоотверженно служит великому и чистому делу. Театр для Лучицкой – трибуна, кафедра, с которой артист сеет высокие мысли... Удачно проводит актриса сцены, где ее героиню терзают внутренние противоречия. Театр или любовь? – вот проблема, которую должна решить Лучицкая. Женщина побеждает в этой борьбе, и актриса приносит в жертву любимому человеку самое дорогое – свой бесценный дар художника... Хорошо передает Попова безграничную тоску своей героини по сцене. Вот она прижимает к груди исчерканные и исписанные свои роли. Сколько неподдельной грусти вы прочтете в глазах актрисы, сколько нестерпимой муки вкладывает Попова в тихую мелодию песни ее любимой героини – Катри!» [5]. В цій виставі партнером Л. Попової був Леонід Тарабаринів, який «за привлекательной внешностью ... сумел раскрыть откровенные черты распущенного барчука» [5]. З рецензії видно, що фінал вистави був також вирішений інакше, ніж в редакції 1941 р.: «Отлично сыграна финальная сцена спектакля, она восприни-

мається як величественний апофеоз слави і бессмертия настоящего художника. Лучицкую приветствуют представители украинского и русского студенчества, к ее ногам складывают цветы благодарные собратья по искусству. Окруженная друзьями, еле слышно запевает Лучицкая свою любимую песню, ее подхватывают девушки-хористки. Льются чарующие звуки мелодии, но уже не вплетается в венок голос замечательный голос застывшей навеки талантливой артистки. А мелодия звучит и звучит, будто символизируя бессмертие песни, бессмертие того, кто отдал свою жизнь беззаветному служению народу» [5].

Таким чином, ми бачимо, що працюючи над другою редакцією вистави «Талан», Володимир Воронов та Валентина Чистякова прийшли до більш широких узагальнень у зображенні трагедії талановитої людини в житті і на сцені.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гордеев С. Валентина Чистякова – легенда української сцени / С. Гордеев. – 2-ге вид., доп. – Х. : ХДАК, 2003. – 100 с.
2. Залогин В. На сцене – украинская классика : Гастроли Харьковского театра имени Т. Г. Шевченко / В. Залогин // Волжская коммуна. – Куйбышев, 1958. – 12 июня.
3. Костров А. «Талан» : Премьера в Харьк. театре им. Т. Г. Шевченко / А. Костров // Красное знамя. – 1941. – 15 марта.
4. Кухар В. Талановите створення образу : [Гра Р. Колосової в спектаклі «Талан» за п'єсою М. Старицького] / В. Кухар // Рад. культура. – 1958. – 19 січ.
5. Надеждин С. Судьба актрисы / С. Надеждин // Крымская правда. – Симферополь, 1959. – 26 июля.
6. Чаговец В. «Талан» : (Гастролі Харківського академічного театру імені Т. Г. Шевченка / В. Чаговец // Київська правда. – 1950. – 9 липня.
7. Черкашин Р. Ми – березільці : театральні спогади-роздуми / Роман Черкашин, Юлія Фоміна ; упоряд. В. Собіянський; передм. Н. Єрмакової. – [Х.]: АКТА, 2008. – 336 с.: іл.
8. Явчуновский Я. Талантливый коллектив: К итогам гастролей театра имени Т. Г. Шевченко / Я. Явчуновский // Коммунист. – Саратов, 1958. – 27 июля.

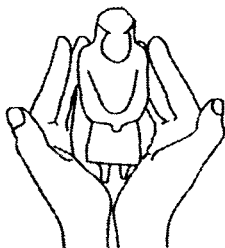
М. П. Васильєва, О. Ю. Волох, О. І. Гвалтук КОНТРОВЕРЗА: ГЛОБАЛІСТСЬКИЙ ТЕХНОКРАТИЗМ-ГУМАНІЗМ ЯК ПРОБЛЕМА ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ	85
О. Ю. Волох, В. А. Круковська ФЕНОМЕНИ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ДОМІНУВАННЯ РЕЛІГІЇ	95
О. О. Карпенко МОВА ЯК КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА. ІНШОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ТЕРМІНОСИСТЕМІ АВТОМОБІЛЬНОГО ДИЗАЙНУ	106
Е. А. Борцова ПРЕДМЕТНЫЙ ПЛАКАТ ЛУЦИАНА БЕРНХАРДА КАК ОСНОВА СОВРЕМЕННОГО ГРАФИЧЕСКОГО ДИЗАЙНА	114
А. О. Гончаренко ОБРАЗИ ГЕРОІВ ТА АВТОРІВ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ В МОНУМЕНТАЛЬНІЙ СКУЛЬПТУРІ УКРАЇНИ КІНЦЯ ХХ - ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ	120
Е. В. Ерошенко СЕРГЕЙ ЗАДВОРНЫЙ – ВЫДАЮЩИЙСЯ ОПЕРНЫЙ ПЕВЕЦ СОВРЕМЕННОСТИ	127
Д. В. Чаус ХАРКІВСЬКА ШКОЛА ЖИВОПИСУ 1950-60-х РОКІВ ХХ СТОРІЧЯ: ХУДОЖНІ ТЕНДЕНЦІЇ І ЖАНРОВА СВОЄРІДНІСТЬ	132
О. В. Кондратьєва ІКОНОСТАС КИРИЛО-МЕФОДІЙСЬКОЇ ЦЕРКВИ; ТВОРЧИЙ ДОРОБОК ЛАВРСЬКОЇ ІКОНОПИСНОЇ МАЙСТЕРНІ ДОБИ МОДЕРНУ. ІСТОРИКО-МИСТЕЦЬКИЙ КОНТЕКСТ	134
В. В. Шулика РОСПИСИ ХРАМА РОЖДЕСТВА ХРИСТОВА В С. УЛАНК	144
К. С. Волик «СВЯТА ПАРАСКЕВА П'ЯТНИЦЯ»: ПОВЕРНЕННЯ З НЕБУТТЯ (ДОСВІД РЕСТАВРАЦІЇ)	153
О. А. Осадча РЕЛЬЄФ «РОЗП'ЯТТЯ» З ПІВДЕННОГО ФАСАДУ СПАСО-ПРЕОБРАЖЕНСЬКОЇ ЦЕРКВИ У НАТАЛІЇВЦІ	156
Ю. Ю. Полякова МОРИС НОРВИД – ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ РУКОВОДИТЕЛЬ ХАРЬКОВСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО ЕВРЕЙСКОГО ТЕАТРА (1928–1933)	163
Ю. Ю. Полякова ДРАМА М. СТАРИЦЬКОГО «ТАЛАН» НА СЦЕНІ ТЕАТРУ ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА (ДРУГА РЕДАКЦІЯ ВИСТАВИ)	176
В. Д. Столяров, Г. П. Столярова ЗУСТРІЧІ ГОГОЛЯ І ШЕВЧЕНКА НА ДУХОВНОМУ ПРОСТОРІ ХАРКІВЩИНИ	183

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ
ХАРКІВСЬКИЙ ХУДОЖНИЙ МУЗЕЙ
ХАРКІВСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ОХОРОНИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ
ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ
УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА ОХОРОНИ ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ І КУЛЬТУРИ
ЕТНОГРАФІЧНИЙ МУЗЕЙ «СЛОБОЖАНСЬКІ СКАРБИ» ІМЕНІ Г. ХОТКЕВИЧА НТУ «ХПІ»
ХАРКІВСЬКЕ ДВОРЯНСЬКЕ ЗІБРАННЯ

Культурна спадщина Слобожанщини

Збірка науково-популярних статей
Випуск 24

Культура, мистецтво, філософія
охорона пам'яток

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ
курсор
ІСТОРІЯ КУЛЬТУРА ОБРАЗОВАНИЕ
Харьков - 2011

K90 Культурна спадщина Слобожанщини.

Культура, мистецтво, філософія, охорона пам'яток.

Збірка науково-популярних статей. – Х.: Курсор, 2011. – Випуск 24. – 328 с., 49 іл.

До збірки включено доповіді та повідомлення учасників міжнародних наукових конференцій «Слобожанські читання», що відбулися у м. Харкові у 2011 роках. У збірці порушено низку питань культурного, мистецтвознавчого, філософського та пам'яткоохоронного характеру, представлені до уваги читача дослідження фахівців, що висвітлюють одну з основних проблем сьогодення – збереження культурних здобутків попередніх поколінь. Видання буде корисним для аспірантів, студентів, школярів та аматорів-ентузіастів, що цікавляться культурною спадщиною Слобожанщини.

Головний редактор: **Ю. І. Палкін**, провідний науковий співробітник відділу пам'яток історії Харківського науково-методичного центру охорони культурної спадщини, член Ради Об'єднаного Дворянства, предводитель і герольдмейстер Харківського дворянського зібрання, дійсний член Російського дворянського зібрання.

Заступник головного редактора: **С. А. Бахтіна**, завідувачка відділу пам'яток історії Харківського науково-методичного центру охорони культурної спадщини.

Відповідальний секретар: **В. Д. Путятін**, провідний науковий співробітник відділу пам'яток історії Харківського науково-методичного центру охорони культурної спадщини.

Наукові рецензенти: **В. В. Шуліка**, канд. мистецтвознавства, доцент кафедри реставрації станкового і монументального живопису Харківської державної академії дизайну і мистецтв.

І. В. Чернікова, канд. істор. наук, доцент кафедри історії України, заступник декана історичного факультету Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

За добір і достовірність фактів, цитат, статистичних даних, імен власних і географічних відповідальність несуть автори статей.

Матеріали, що публікуються, можуть не відбивати точку зору редакційної колегії і видавництва.

© Автори, тексти, 2011

© Курсор, макет, 2011

Культурна спадщина Слобожанщини

Культура, мистецтво, філософія,
охорона пам'яток

Збірка науково-популярних статей

